

Като влезе политиката в професията, резултат няма

Трендафил Данаилов, 22 март 2017 г.

Аз съм роден 1930 г., на 11 юни. Ние бяхме селско работническо семейство. Майка беше селска женица, природно интелигентна, тя беше родена 1900 г. Съжаляваше, че едно време нейната майка, баба Германа – помня името, все едно германка, а тя беше от с. Гълъбовци, Софийско – й е разрешила да ходи на училище само една седмица. Казала: “Нема да те правим даскалица, тука ще помагаш, ще тъчеш черги.” И цял живот майка ми жалеше, че не е ходила на училище. А баща ми е роден 1899 г. Той е завършил трети прогимназиален клас, значи седми клас, в село Сливница. Това е било голямо образование тогава, според техните разбирания. На края на учебния процес някакво тържество е имало и той е рецитирал стихотворение за цар Самуил. Помня, че го споменавах години по-късно, аз вече момче бях: “Ее, Данчо, помня те как рецитираше!”

Ние бяхме четирима братя. Майка ми искала да има едно момиче, обаче природата не дала. Двама бяхме юристи, двама инженери. Най-големият, Младен Данаилов, беше 22-ра година, вторият 25-та, един от създателите на телевизията в България. Той Спас се казваше. Аз като заминах 1955 г. в Нови пазар на работа, след една година го изпратиха от Министерството на съобщенията да строи радиорелейната станция на връх Ботев. Той е от първите, които получиха телевизионните сигнали, от Букурещ. Голям планинар беше. Като загина Иван Башев, министърът на външните работи, Спас го намери на Витоша. Беше замръзнал. Най-малкият беше инженер-физик. Та, от един на друг... Много държаха нашите родители на училището.

Аз реших да стана съдия, това е било 53-та година, още не бях завършил право. Брат ми Младен Данаилов беше зам.-околийски съдия в Лом. Тогава нямаше младши съдии, те се казваха “допълнителни членове-съдии”. Това понятие се въведе по-късно, но то е едно и също. Моят баща почина 1950 г., Младен беше по това време допълнителен член-съдия в Плевен и понеже остана като глава на семейството, го преместиха в София, но пак като допълнителен член. За да стане вече редови съдия, трябваше да отиде малко в провинцията. Едно време, за да станеш съдия в София, трябваше 4-5 години най-малко да обикаляш в провинцията да се научиш, а не както сега – събрали кой трябва и кой не трябва.

Та в Лом отидох на гости на брат ми на един Великден и ми хареса. Тук не ходех много-много по съда да гледам какво-що. Тогава, като нямаше какво да правя, запознах се с Милчо Теодосиев, тогава беше ръководител на съда, след това стана началник отдел “Кадри” в Министерството на правосъдието. Той фактически ме предложи за съдия в Нови пазар. След това беше шеф на Първо наказателно отделение на Върховния съд. Та бай Милчо беше шеф на съда, брат ми беше заместник, имаше и един околийски прокурор, Асен Колчев. Запознах се с тях, хареса ми, викам си хайде и аз ще стана съдия.

За себе си: завърших 1953-54 г. Март месец мисля, че беше последният държавен изпит. Подадох молба да стажувам в Градския съд. Тогава стажът беше шест месесца. От 8 юни до 8 декември стажувах. Запознах се с много съдии. Брат ми се беше вече прибрал от провинцията. Тогава околийските съдилища бяха преименувани – “народен съд”. Народен съд, не околийски. А пък след това станаха районни съдилища. И сега малко... (*сmee се*) история. Подадох молба. Имах една състудентка Елена Мускурова, после стана нотариус в София. Били са близки с тогавашния министър на правосъдието Ради Найденов. И някой й казал: “Лено, шефът на “Кадри” Милчо Теодосиев е близък с брат му на Данаилов, по-бързо ще го предложи.” Тогава нямаше разпределение в провинцията. Като има някое свободно място, там отиваш. И един ден Елена отишла при министъра и каза: “Еди-кой си, така, така, така...” – че съм преди нея. Това не е вярно! Някой се е избъзикал. Но, както и да е.

Един вид, че се уреждате с връзки?

Че съм се уреждал? Някой майтап си направил. А пък Ради Найденов, министърът, извикал началника на отдел “Кадри” и питал: “Абе, има ли нещо такова, пререждане?” – “Няма такова нещо!” Та после тя ми се извинява. Както и да е. По едно време бай Милчо ми се обажда: “Ела при мен” – и ми предложи да отида съдия в Димитровград. Аз бях сирак тогава вече, на издръжката на брат ми. Майка ми селска женица, другите братя студенти, ученици... Викам, добре. И се прибирам аз, от четвъртия етаж на Съдебната палата слизам към партера и ме среща един Коце Миладинов, съдия в народния съд. Висок беше той. А те всички знаеха, че се кандидатирам някъде да съдийствам. И ме пита: “Какво става?” – “Ще ходя в провинцията, ставаме колеги!” – “Къде, бе?” – “В Димитровград.” – “А, хубаво. На друго място имаше ли някъде възможност?” – “В град Нови пазар.” – “Ейй, иди в Нови пазар!” – “Защо?” – “Че аз оттам дойдох тук! Има хубава съдебна палата, – това

било, онова било. – По-спокойно е, да знаеш.” И аз хайде при бай Милчо обратно. Викам (тогава бяхме “другари”): “Другарю Теодосиев, реших да ходя в Нови пазар.” – “Защо, бе?” – “Димитровград е нов град, – той се строеше тогава – ще има много трудови спорове. Аз съм млад специалист, сега съм завършил, нямам тоя опит.” – “Добре!” – “Я, викам, да го видим Нови пазар къде е.” Една карта имаше в кабинета, гледам – тука София, тука Нови пазар! (*закрива очи с ръка, смях*) Както и да е.

На 20 март, неделя беше, на гара София ме изпратиха майка ми, големият ми брат и един мой приятел състудент с влака за Варна. На гара Каспичан ще слизам, там имало някаква теснолинейка и т.н. И заминах аз с един куфар. Колко дрехи имах: едно костюмче такова, след училище ни бяха дали някакви платове, и някакви дребни работи. Брат ми ми даде пардесю негово да се облека и с един кожен колан съм препасал отвън едно одеяло да се завивам. На гара Каспичан рано сутринта се качвам на теснолинейката за Нови пазар. Едни малки вагончета, беше ми чудно... Слизам на гара Нови пазар, а там, как да ви кажа, къщите ми се видяха като запрашени, керемидите нямаха този характерния червен цвят. А какво се оказа – там преобладава каолинът, от който правят фаянса. То си дава отражение при производството на тухли и керемиди. И на един километър отивам там пеша към съдебната палата. Съдия беше един Боян Йосифов, той почина. Понеже имал много висящи дела, затова увеличили бройката с още един съдия. И аз съм вторият съдия, който ще бъде там.

Както и да е, запознах се със съдията. Имаше едно заседание там, наказателно дело – присвоително престъпление. Ама го гледаше в кабинета си. А те, съдебните палати в Нови пазар, в Пещера, мисля че и в Тетевен, в Ботевград, в Етрополе и може би още на някои други места в страната са строени 1930-31 г. Тогава министър на правосъдието е бил Кънчо Попмиланов. Той е от гр. Преслав. Те са еднотипни съдебни палати. Но в родния му град мястото не е позволявало такава да се построи и там съдебната палата беше на два етажа по друг тертип строена. Имаше един виц за него: цар Борис и царица Йоана се сватосали. Между другото, те са сключили най-напред брак по католически обред в Италия, в гр. Асизи. Там има катедрала на св. Франциск. И като отишъл Кънчо Попмиланов там – дали е истина, дали не – италианците му се представяли: граф еди-кой си, дук еди-кой си, все големци. И той: “Кънчо Попмиланов, граф Делиорманов, дук Делитозлука” – а Тозлука е една местност (*смях*). Бяхме приятели с внука му, той ми е разказвал... Та, съдията Боян Йосифов заседава в кабинета си, аз седнах отвън на канапето. Те не ме познават.

Един възрастен адвокат дойде, седна до мен: “Вие по кое дело сте?” – “Аз не съм по дела, аз съм новият съдия.” Ей, той скочи като ужилен! (*смях*) Седнал до съдията! Както и да е. И си викам, сега какво правя в тоя опушен град. Но така свикнах, да ви кажа, с местните нрави! След 5-6 месеца Боян се прибра в София, аз станах шеф на съда, заместник ми назначиха. Двама съдии бяхме. Там съдията беше всичко – и съдия, и нотариус, и съдия-изпълнител. В Делиормана правех и завещания. Там като падне снегът зимата, сняг до пояс – “капан” казваха – не могат да пробият. Нямаше машини, с коне и шейни ме вземат като Андрешко на Елин Пелин. Веднага след 9-ти септември 1944 г. е имало доброволно изселване на турци. Имало е много нотариална работа и е имало оставени касички за дарения. От тия дарения бяха купили в съда едни грамадни шуби. Аз си спомням като момче, преди 9-ти септември, полицаите на пост бяха с такива шуби, дълги, отвън шаяк, отвътре с кожа. Грамадни! Та имаше две такива шуби купени и една полушуба, до пояс. И като дойде някъде да ходим зимно време или късно есен, имаше един бай Доньо прислужника, постила едната шуба в каруцата или шейната, другата ми държи да се облека на вратата на съда, като излизам, с полушубата ми завие краката. Отпред седи този, дето кара каруцата, до него може да има някой с пушка да пази, защото не се знае – див край.

Та, там стоях четири години и половина. Бях нахъсен да бъда справедлив съдия, да спазвам законите, всичко. Имах опита на брат ми, на други съдии. Боян беше добър юрист, обаче нещо местните партийни ръководители не го тачеха. Бая някакви услуги беше правил...

А първото ми дело, което гледах, беше на 21 март.

О, още на другия ден след пристигането!

На другия ден. Готов съдия, аз ви казвам. И си спомням първото дело. Беше за хулиганство. Там е най-големият завод за порцелан, “Китка”, известен завод. Имаше два-три ресторанта, работници се запили, ха това, ха онова – скарали се, сбили се. Помня, че им наслагах някакви наказания... Както и да е. В Нови пазар, да ви кажа, положих много усилия за запазване авторитета на съда. Затова винаги съм казвал на моите съдии, когато съм бил ръководител, да спазват закона, точна оценка на доказателствата и по вътрешно убеждение да решават. Ако някой се опитва да им се бърка в работата, при мен да дойдат, като ръководител. Аз ще се разправам. Та в Нови пазар тогава правеха ТКЗС-та. Даже, спомням си, че ходих в едно село, Златна нива се казваше. Искаха турците да разтурят ТКЗС-тата. На място показан процес

насрочих, да огледам, възпитателно въздействие, имаше малко задържане под стража... А онова време имаше едно постановление за държавни доставки. Искаха месо, вълна, мляко... Ама, обективна отговорност – дали се е родило, дали има реколта, дали няма – обективно отговаряш! Ей колко дела съм гледал и колко народ се наложи да влезе в затвора, Варненския! Тогава имаше т. нар. Трудово-поземлени комисии, ТПС, които правеха заменки. Ако не влезеш в ТКЗС-то, ще ти заменят земята със същата по качество и равностойност. Може да ти вземат земя първа категория и да те пратят по баирите някъде. И си спомням, в едно село Могила, над гара Каспичан, бяха правили заменки на частници. Там има овощни, зеленчукови градини, богата е земята. Взели им тая земя и тази комисия им дала земя в една местност Сръта – с извинение, зайците любов не правят там! – и от тая земя ще им искат изпълнение на държавните доставки. Е как ще стане това!? И хората обжалвали тия решения. И аз с прокурор, съдебен състав, съдебни заседатели, вещи лица, които бяха прегледали тая земя, пък и ние минахме по места – постановихме, че са незаконосъобразни тези заменки и в центъра на селото, на стъпалата – едни камъни, два камъка вместо стъпала – отменихме заменките. А то се събрало цялото село. Отменихме заменките и казахме на председателя на ТКЗС-то и на пълномощника (тогава не беше кмет, а пълномощник): “Ако продължавате с тези безобразия, в затвора ще влезете! Ще патите! Трябва да се спазва законът.” Прибрах се в Нови пазар. Имаше един председател на Околийския народен съвет, Мильо Иванов се казваше, нисичък такъв. Познавахме се, поздравявахме се, даже съпругата му беше съдебен заседател. Бе направи ми впечатление: срещам го на улицата, казвам “Добър ден” – той е по-възрастен от мен – гледа настрана, не ми обръща внимание. Два-три пъти така. Викам, какво му става на тоя човек. И заместникът ми, който беше преди това юрисконсулт на Районната потребителна кооперация, от Каспичан, и го направиха съдия след като Боян дойде в София, вика: “Шефе, знаеш ли какво стана сега!?” – “Какво?” – “Скара ми се, един ден ме срещна на улицата и вика: Как така частниците ще печелят, а държавата ще губи!?” А те се дигнали тези двамата от селото, отишли при него и се оплакали, че съдът отменил заменките, спечелили частниците, това било, онова било. И му казал председателят на моя заместник Христо: “Аз ще предизвикам анкетен съд и аз самият ще участвам в него! Какво сте направили вие!?” Явна заплаха. Аз си обясних тогава защо не ме поздравява, с извинение му казах една тънка дълга на акъла си, но хич не му обръщах внимание. Скоро след това в Шумен – тогава беше Коларовград – се провежда едно окръжно

съвещание. Тогава първият секретар на Окръжния комитет на партията беше Борис Николов. Той пък излезе интелигентен човек. Аз не го познавах, само по име го знаех. И дойде окръжният прокурор, Касчев се казваше, да събира данни за груби вмешателства в работата на съдилищата, за нарушения и т.н. Аз му описах тая работа. Но преди това беше дошъл един съдебен инспектор от министерството, Велчо Велев, и аз му разказах случая както на вас: “Ето ви делата, прегледайте дали сме допуснали грешка.” Той прегледа човекът: “Правилно сте ги решили.” – “Хайде сега да отидем при първия секретар, да му кажа аз какво неговият колега, председателят на околийския народен съвет говори, как унижава авторитета на съда!” А първи секретар на околийския комитет на партията беше един местен, Тодор Янкуловски – и той един грамотен... продаваше есенно време зеле. И ще управлява околията! Отидохме, обяснява инспекторът кое как е, що е, и той: “Да, аз ще му направя забележка на Мильо Иванов да не говори така...” – гарван гарвану око не вади. Но, както и да е. На това окръжно съвещание сме се събрали всички шефове на съдилища, на прокуратури, на МВР служители и председателите на околийските народни съвети, и те. Ама залата беше разделена на две, както в Народното събрание. От едната страна администраторите, а ние юристите – от другата. Чете окръжният прокурор доклада и споменава този случай. Аз го погледнах Мильо Иванов отдалече, видях, че се позачерви малко... Дадох почивка, после изказвания и по едно време първият секретар, този Борис Николов, казва: “Абе какъв е тоя анкетен съд, за пръв път чувам. Я да стане Мильо Иванов да обясни!” Обаче нашият не участва вече, изчезнал от заседанието. Ама срещнал заместника ми след няколко дни и казал: “Правете каквото искате, не ме интересувате!” Отхлабил връзката вече. И спомням си – и завършвам тоя случай – една нова година, бях ерген тогава, посрещаме в околийския народен съвет и ме поканиха. Там лекари, служители, други-трети, млади хора. Веселба. И гледам го Мильо Иванов, седнал на едно канапе. Като ме видя: “Данаилов, заповядай! Ние с тебе бяхме врагове, но трябва да станем приятели.” Викам: “Другарю председател, ние с вас не може да сме врагове. Ние служим на една и съща кауза. А че имаме различия във вижданията си как да го правим, това е друг въпрос.” И после, елате да видите: по-добър съдия от Данаилов няма, не ме пускат да си тръгна. И винаги съм казвал на моите съдии после, когато съм бил някакъв ръководител: “Един път като им отидеш по гайдата, като им уйдисаш на техните искания и интереси, първо, това не е правораздаване, второ, те сами няма да те

ценят.” Тия същите, на които си услужил! Бях жив свидетел на отношението към Боян Йосифов.

Спазването на реда, на законността, вътрешното убеждение... е, може да сбъркаш някой път, човешко е това, затова е инстанционното обжалване. Но ти да си предубеден преди това, че еди-как си трябва да решиш – не става тая работа.

Та, исках да ви кажа, изкарах там четири години и половина, живях в дома на някогашния шеф на телевизията Хачо Бояджиев. Той беше осиновен от едни арменци, които нямаха деца, бай Киркор Бояджиян, но прекръстен на български – бай Киро Бояджиев. Почтен човек. Аз докато бях там, Хачо беше студент в София. Той като завърши, аз вече се бях прибрал в София. Тогава имаше много дела за невъзвращенци – на които са им разрешили да излязат в чужбина и не се прибират. Те са наказателни дела. Защото изтича срокът на паспортите и като не се върнат, имаше наказателна отговорност, обикновено се налагаше наказание лишаване от свобода, ако имаха имоти, се конфискуваха и т.н. По едно време Хачо изчезна, не се чу никакъв. Мисля, че го разпределиха най-напред на работа във Видин към театъра. И изчезна. Мина година ли, година и нещо, пак се появи. Изглежда, че е слугувал на специалните служби и затова не го подложиха на наказателна отговорност. Те са го изпратили, те си го прибраха.

Та, да ви кажа, в Делиормана изкарах тия години, накрая не ме пускаха да се прибера: “Ние по-добър съдия няма да намерим!” – “Как няма да намерите, ще намерите.” И така, на 1 август 1959 г. моя милост пристигна в София. Поех тука западния район. В гр. Годеч е имало околийски съд след Освобождението и народен съд след това. Но при това административно деление са го закрили. Има районни съдилища в новия София-окръг: Своге, Ботевград, Етрополе, Пирдоп, Елин Пелин, Ихтиман и Самоков. Обаче това население, този отрязък като парче торта, това население трябва да идва да гледа дела в София. Не му е удобно. И тогава първият председател (аз бях третият председател, Нели Куцкова е пета поред) Иван Попов, аз го знаех още от стажа тука, той беше зам.-председател на стария Окръжен съд, стана председател на новия – решили да създадат нов съд със седалище София и го бяха кръстили Софийски селски районен съд. Не знам каква беше тази политика тогава, че двама братя не могат да бъдат на работа в един съд. А брат ми Младен Данаилов беше в Районния съд тогава. По едно време в съда беше и снаха ми, неговата съпруга, и тя е покойница вече. И Иван Попов казва: “Младен си е в Районен съд – София, а тоя съд няма нищо общо с районния.” И така ме предложиха, че поех този съд. Аз

съм го създал този съд. Като станах съдия тука, нито имах служители, нито имах персонал, нито имах пишещи машини – абе, нищо няма. От карфица съм ги събирал. След това, ако не се лъжа 65-та година, имаше един съдия Михаил Сълов в Сливница, искаше да се мести в София. А тогава не можеше да станеш съдия в София, ако не си софийски жител. И един ден, Петър Танчев беше тогава министър на правосъдието...

Познато ми е името. Май беше председател на БЗНС по-късно.

Неговият син беше при мен на стаж по едно време. От синовете на тогавашните големци той е единственият, който си пое научната работа. При мен стажуваха Владо Живков, на Годор Живков синът му, на Петър Танчев, на Тано Цолов синът, на Станко Тодоров синът и много, много... Но ги държах изкъсо, да ви кажа.

Та, Мишо Сълов искаше да дойде в София. А в Софийския селски съд, нищо че се намираще в Съдебната палата, мястото можеше да се заеме от несофийски жител, защото е към окръга, не към София, разбирате ли? И тогава аз се съгласих от колегиални чувства Мишо Сълов да дойде на моето място в Софийския селски районен съд. След това следващият председател след Иван Попов – Димитър Загоров, един отличен юрист – той се съгласи да се премести седалището на този съд в Костинброд и затова носи името сега Костинбродски районен съд. Но територията е същата, предметът на дейност е същият, е, съдиите са повече. Едно време един съдия и един прокурор вършеха всичката работа, сега трима-четирима съдии, прокурори, и пак не вършат работа. Та тука бях в Районния съд доста години, до 1972. Тогава ме предложиха за съдия в Софийския градски съд. Още 1959 г. имаше тази възможност: ако имаш достатъчен стаж и качества показваш, могат да ти дадат по-висок ранг. Аз тогава бях получил ранг на окръжен съдия. И основно в Районния съд като съдия си работех, но чат-пат бай Иван Попов: “Я, вика, ела да запълниш съдебния състав.” В Самоков ме е пращал да гледам първоинстанционни дела, ама – мерак, млад човек, ти се учиш, колкото и да е. Друго е като влезеш в тричленен състав или в по-горна инстанция, второинстанционни дела и т.н. – все нещо ще научиш. Та тогава ни предложиха мен, една съдийка Малина Добрева, Жулиета Леонтиева (те са от Районния съд) и г-н Димитър Попоооов.

Нашият министър-председател по-късно?!

Да, экс-премиерът, ще ви кажа за него. Митьо, лека му пръст, той е две-три години по-голям от мене, беше по това време юрисконсулт на “Международни

превози” – клон Хаджи Димитър. Аз го познавах чрез едно вещо лице, Борис Грозев, от с. Полетковци, Кулско. Борето беше инженер, беше вещо лице, аз ходатайствах нещо да вземе една бележка да учи право задочно, че стана адвокат, че после не можем да му затворим устата (*смях*), както и да е. Но: с Борето Грозев бях се писал автомобилен състезател – и това съм бил, обиколка на България и т.н. А Митко Попов беше към туринг-клуба. Той е много практичен, лека му пръст. Аз познавах Митьо оттам, чрез туринг-клуба. Участвахме в едни състезания София-Синая-София. Тогава Румъния беше много по-назад. Това да имаш собствен автомобил беше чудо за тях на ония години. Та, тогава имаше пак от Северна България, от този край, но точно от кое село не мога да кажа, един Иван Стоянов, той беше съдия във Върховния съд, после беше началник-отдел на “Съдебни органи” – много проклет човек. Умен, обаче заядлив такъв. С Митко Попов бяха писали за тогавашния Правилник по Закона за движение по пътищата. Иван Стоянов го харесал. И понеже Министерството в ръцете му беше, той чрез министъра и отдел “Кадри” уреди така, че Митко го предложиха направо за съдия в Градския съд – без да е минал през районен съд, направо горе без хабер от понятие да има! Аз съм му вързал напръстник тогава, дето се казва. В моя кабинет, през цялото време в моя кабинет. Тогава бяхме много близки. Та, избраха ни тогава, той вика: “Тренди, аз съм при тебе.” Тренди ми викаха, от Трендафил. Имаше един футболист Тренди Станков, като него. “Добре, Митьо, заповядай!” – “Аз ще гледам само транспортни дела.” – “Бе Митьо, тука е градски съд, има убийства, грабежи, граждански, не може така, не става тая работа.” И се хвана после да си гледа и другите дела, но нямаше опит. Никакъв опит няма. Хайде, полека, оттук-оттам, това-онова, както и да е. Като станах председател на Окръжния съд, той се провъзгласи по едно време за “и.д.” – промените като станаха. Един ден идва при мен в кабинета горе на четвъртия етаж да ме пита по някакво дело. “Знаеш ли, Тренди, на мен и на теб съдбата ни е предоставила възможността да извършим реформа в съдебната система.”

Това е вече 90-та година?

Това е след промените. Викам, “Добре, Митко, какво да оправяме. Тя си е оправена съдебната система, върши си работа.” – “Не, не, аз ходих при г-н Петър Младенов” и т.н. Имаше амбиция той... И беше, пак повтарям, много практичен. Жалко, че така си отиде. Приятел ми беше, с всичките си положителни и отрицателни черти.

Да ви върна малко: когато се прибрахте в София от Нови пазар, какви бяха отношенията между колегите? Имаше ли конкуренция?

Пак повтарям: за да бъдеш съдия в София едно време, трябваше да се научиш. Трябваше да се научиш. Сега не знам каква е кадровата политика. Между другото, аз съм съученик с покойния главен прокурор Иван Татарчев. Даже той е един месец по-млад от мен. Ще ви отговоря на въпроса, само първо, понеже споменах за Иван: когато реших да напускам, а защо реших така, защото бях свикнал на ред, на дисциплина. Нели Куцкова, тя ще потвърди, ми е казвала: “Колега Данаилов, вашите здрави устои, здравите зидове на организацията на съда, още стоят!” Много държах на дисциплината, на качествата. Два пъти по мое време Окръжният съд (в комплект с всички районни съдилища) беше национален първенец в съревнованието по бързина и качество на правораздаването. Имаше социалистическо съревнование. Това, което сега слушам, което ме дразни – не само мене, и други колеги: не може ти едно дело да го забавиш с години и месеци, не може да не напишеш мотивите към едно дело три-четири години. Това е абсурд! Такъв съдия нямаше да го държа един ден. При мен едно дело, което беше забавено до три месеца в съдилищата, беше на специален отчет. Всеки месец аз правех общо съвещание и знаех във всеки един съд колко насрочени дела има, колко отложени дела, по колко има първо заседание, колко е процентът на отложени дела и т.н. Не може, без контрол не се върши работа. Идеални да бъдат съдиите и прокурорите, не ги ли контролираш, не се върши работа. Например омбудсманът Косьо Пенчев, той е стажувал в Окръжния съд, но след това дойде младши в Градския съд при нас, оттам го познавам. И като станах председател на Окръжния съд, той стана съдия в Районния съд в Своге най-напред. Първото месечно съвещание, на което беше – най-много отложени дела в Своге, на Косьо Пенчев. С извинение за израза, така го надрах пред цялото събрание, така му се накарах! Ела да видиш другия месец: първи беше Косьо. Така беше с всички. После, не се управлява само от София. трябва на място да отидеш. Те са девет районни съдилища. Примерно, веднъж-два пъти в месеца, без предупреждение, със служебния автомобил, една лада: хайде да минем в Своге, да минем в Сливница и Костинброд. Ще проверим каква е работата на съдиите, къде ще направим бележка, къде ще похвалим, къде ще подскажем нещо... След един-два дена ще вземем Елин Пелин, Ихтиман и Самоков. Третия път – Средногорие, Етрополе и Ботевград. Един-два пъти в месеца като мине така, ще има веднага резултат. Не може безнаказано...

Позволих си аз в един случай, като председател на Окръжния съд: аз като районен съдия бях доста опитен вече и Иван Попов често ме командироваше за помагам на съдилищата в окръга. Много пъти съм ходил да помагам в гр. Етрополе. Там имаше, преди Иван Татарчев имаше един заместник главен прокурор Спас Мулетаров, младо момче от Етрополе. Мисля, че е още жив, той е 31-ва година. Много сериозно момче беше. Характерно беше при него, понеже там не беше направена масовизацията, в Етрополския край имаше много частници, водеха се много дела за собственост и по тия дела за собственост много се лъжесвидетелстваше. Спас беше поел инициативата да им търси наказателна отговорност и много дела имаше образувани за лъжесвидетелстване. Така. А пък съдията, той пък беше бивш горски работник ли, надзирател ли, завършил задочно право и... не беше опитен човекът. Често ме командироваша там. Ходех, помагахме. И ме познаваха като районен съдия. Като станах председател на Окръжния съд, си викам, чакай да отида в Етрополе да видя какво става. Съдия беше... не й казвам името, нова съдия, сега е, мисля, във Върховния съд. От Костенец беше отишла там. А в Етрополе съдебната палата е от тоя тип, който ви казах, от Кънчо-Попмилановите палати. Те почваха по-рано, някак си бяха извоювали правото да почват не от осем часа, а от 7:30. Аз, бяха ни взели служебните коли тогава, имах един фолксваген, бях го стегнал полека-лека. Отидох сам една сутрин да видя какво е положението. Отидох, съдийката я няма. Проверих документацията. Те, старите служители имат обичай, като отиде нов съдия, го ориентират за едни дребни хитрини. Примерно, има срочни книги, в които пише кога съдията е получил делото за решаване и кога го е върнал. Там се гледат сроковете, колко време се е забавило. Те пишат едни неверни срокове, абе, глупава работа. Ти си стар служител, веднага ги хващаш (*смях*). Хванах ги аз, че ме лъжат. И мене ме лъжат, ама лъжат и съдията, а тя е неопитна още. Ама нея я няма. Стана осем часът, девет, девет и половина – няма я! По едно време пристига. “Колежке, я седнете тука, я да видим...” И най-дружелюбно, добронамерено я съветвам, така-така-така, както с вас сега си говорим. Както и да е, прибрах се в София. Като се прибрах, като че ли някой дявол ми каза: сега, като съм минал сутринта, тия сигурно си викат “Председателят няма да се върне скоро.” И на другата сутрин пак рано ставам, хааайде в седем и половина пак пред входа на съдебната палата. Пак няма никого. По едно време административният служител идва отнякъде и като ме видя, бяга отзад, имаше един заден вход. Да видите какво чудо стана после! Съдийката пак я няма, пак закъсна. Че да видиш

после караница, да видиш как се става съдия. Пак повтарям: без стягане не става. Не става.

Иначе, на моите съдии и на служителите им организирах тържества, събирания и т.н. Когато се веселят, ще се веселят, когато работят, ще работят. В другите съдилища викат, абе ти много ги тормозиш! Бях въвел да се разписват като идват на работа и като си тръгват. Никого не съм спрял да излезе някъде. Даже съм им давал лятно време повече дни почивка. Обаче искам да знам всеки един в кой момент къде се намира. Беше ми най-отвратително да чуя да кажат: “А, твоя съдия ей там го видях, извън палатата... или едикой си служител.” Ааа, няма такова нещо! И те си го знаеха. Когато идваха празници, Нова година, казвах им: сутринта ще дойдете на работа, ще се видим, ще си пожелаем... Аз оставах последен, до края на работното време, защото аз отговарям за този съд, разбирате ли. Може да се обади министър, може нещо друго... Една година, имах една заместничка, Лили Александрова, тя почина – закъснява. И други закъсняха. Викам: “Хайде сега всички, които са редовни, да си отиват към обед, а вие ще седите с мен до края. Да се научите на ред и дисциплина.”

За това, което вие ме попитяхте: стремежът беше всеки да се научи, да расте. Е, имаше отделни личности... но то не беше характерно. Тия неща, дето чувам сега за Градския съд, тия лели ли са, какви ли са, де да ги знам какви са – това е срам и резил! Това е недопустимо, в съзнанието си не мога да го приема! Всеки се е стремил да се учи, да се издига, да бъде на висота. Това място, което ще получи, по заслуги да го получи, а не по партийна принадлежност и т.н.

А имаше ли опити за натиск? По партийна или друга линия? Върху вас конкретно?

Не. Не. Да ви кажа, зависи от самия ръководител. Това съм го казвал много пъти. Аз примерно бях набрал доста опит. Брат ми беше отишъл във Върховния съд. Един колега, Ташо Ташев, той почина, мой състудент, по-стар беше, и той отиде горе и аз станах зам.-председател на Градския съд. Тогава нямаше това случайно разпределение на делата. За мене – и не само за мене – то е такава глупост!

Така ли, защо?

Ама моля ви се: това е бягане от отговорност. Моите съдии в Градския съд бяха 15 души. Едни от най-тежките дела се гледаха там. Аз съм гледал с месеци едно дело. Ама аз съм ръководител, знам всеки един колко струва. Обикновено тежките дела аз ги поемах. Или, аз знам кой съдия най-добре ще се справи с дадено дело. Аз

разпределях всичките дела. Сега, един по-неопитен съдия, който няма някои качества, как ще му стоваря аз едно дело, примерно стопанско дело, когато той не е подходящ. Аз си знам кадрите. А сега уж случайно разпределение, ама те ги нагаждат, пак ги нагаждат. Как става, не съм наясно, не ми е ясна тази игра, но знам, че ги нагаждат тия работи. Мисълта ми е, че най-доброто разпределение става така: ръководителят, той носи отговорност за това нещо.

Тогава аз като зам.-председател имах ранг на върховен съдия. Имаше един зам.-председател на Върховния съд, Марин Маринов, беше шеф на Наказателното отделение на Върховния съд. Марин ме беше харесал да ме вземе горе и аз бях дал съгласие. И един ден ми се обаждат по телефона, непознат глас. Стоичко Антонов от Окръжния комитет на партията: “Моля ви да ме приемете.” Кабинетът ми е на втория етаж на Съдебната палата, викам, заповядайте. Аз мисля, че става дума за някакъв случай, все пак да го изслушам. Бях приел в кабинета си един съдия, Петър Райнов, той почина после, малко да го стегна, че беше се влюбил нещо, страдаше (*смях*). Под мой контрол да е. И Пешо работеше в кабинета. Бях някъде по коридорите и се прибирам и гледам, пред кабинета ми един висок мъж стои. “Добър ден, търсите ли някого?” – “Да, търся зам.-председателя.” – “Аз съм.” – “Моля да ме приемете, аз съм Стоичко Антонов.” – “Не мога да ви приема, защото има съдия, който работи в кабинета ми.” Подпряхме се на парното в коридора. “Ами направо да ви кажа: идвам да ви предложа да станете председател на Окръжния съд, понеже Митко Загоров, председателя, ще го пенсионираме.” Аз останах изненадан, защото въобще не е ставало въпрос.

Вие тогава бяхте ли вече член на партията?

Аз и преди това бях. Преди това, от Нови пазар. Там ни накараха, и то местните ме накараха: бе стани бе, стани бе... И, казвам: “Чакайте,” и обяснявам това, което на вас ви разказвам. “Ама ние така решихме, понеже Загоров си тръгва. Вие сте си от окръга, ние решихме да търсим човек за председател, който е от окръга.” Аз съм роден в окръга, ама съм израснал в София. Абе това, онова... дал съм дума на бай Марин горе. Почнах да се колебая, той вика: “Ами помислете, пак ще говорим.” Почвам да говоря с тоя-оня, един ми казва иди, друг казва недей. Мина доста време, никой не се обажда, викам, е, тая ми се размина. Но един ден пак ми се обажда: “Трябва да отидем при първия секретар да поговорите.” Нито го знам първия секретар, нито го познавам. Аз и в градския комитет не бях ходил. Обаче кой ми каза, не знам кой беше: “Слушай бе, тия от градския и окръжния комитет са се разбрали

предварително. Сега ако откажеш – те ръководеха кадрите, не може през главата им – утре няма да те пуснат да отидеш във Върховния съд!” И аз се замислих за тая работа, викам си, бе Трендьо, може да стане някоя беля. И така станах, но не съжалявам.

Тоест, ако иска човек да напредва, трябва да се съобрази?

Да. Но не съжалявам. Аз като председател на Окръжния съд бях фактически с една степен по-старши от съдия във Върховния съд. Аз имах ранга на върховен съдия, но като председател получавах и длъжността все едно председател на отделение във Върховния съд, не редови съдия. И не съжалявам. Окръгът беше много хубав, навсякъде имах бази, вършех си работата и така.

Бях един от учредителите на Съюза на съдиите. Тогава Митьо Попов, лека му пръст, как си беше уредил да го предложат за председател на Съюза на съдиите. А по устава, който тогава беше приет, се предвиждаше, че председателите на съдилища не могат да бъдат председатели на Съюза на съдиите. Митьо изпълняваше длъжността председател, но официално нямаше ранг на председател на съд. И спомням си, една колежка от Стара Загора го предлага (*смях*). Отрязяхме го, нали. Та, и такива работи ставаха. Но стремежът беше, нали, да се издигат с качество на работата. Аз съм много против – ще ви кажа после и за работата с окръжния комитет – против това да се включват партийни квоти във ведомствата: в съдилища, прокуратури, където и да било.

Даже, понеже в тази насока тръгна разговорът, за мен и Висшият съдебен съвет с тази си организация е излишен орган. Можеше това разделение на властите по друг начин някак да се оформи. Не мога да кажа в момента, не съм мислил, но това е дублиране, фактически изземване на функциите на Министерството на правосъдието. В момента Министерството на правосъдието е излишно. Защото ВСС се занимава с неща, които не са негова работа. Освен с кадровата политика, той с какво не се занимава. После, във ВСС са се събрали кадри, които не са подходящи. Там има следователи; ами един районен съдия от Гоце Делчев, Узунов, не го познавам, ама той ще решава съдбата на хора с дългогодишен опит!?! Хайде де! И какво качество ще има тая работа! Бившата главна инспекторка на ВСС, Ани Караиванова, почтен човек, добър юрист, миналата година й звъня да я поздравя за осми март ли беше, друг празник ли: “Ани, къде си, на работа ли си?” Доста време не можеха да я сменят, нямаше подготвен човек. Или номинират някого и тръгнат: имоти, пари... Значи, аз за 65 години работа имам един наследствен апартамент в

Младост и през целия си живот съм събрал в това село за една къща, дете още не съм я стегнал, стара къща. Нито имам пари на влогове, нито нищо, ама съм щастлив и доволен от това, да са ми живи и здрави децата и внуците и приятелите. Добре, ама тия като тръгнат с тия имоти, тия пари – аз се питам как ги спечелиха бе, джанъм. Хората с основание губят доверие в правораздавателната система. И пак повтарям: ВСС е излишен орган, трябва по друг начин да се реализира разделението на властите. Ето самия факт, че се разделиха на две квоти. Какво спечелиха, нищо. Системата сама ще се реформира вътре в себе си. Трябва бързина при разглеждането, срочност, предварително да проучиш делата, да знаеш. Ние едно време предварително насрочвахме делата с две дати; като се отложи днес, няма да ти пращат призовка, знаеш следващата дата, след една седмица. Едно трудово дело за 14 дни се решаваше, а не с месеци и години. Един съдия, който не си напише мотивите, не го пусках в отпуск. Едно забавяне от три месеца на специален отчет се водеше. Не може един съдия три години да не си е написал мотивите и ти да си ръководител на съд и да не знаеш, че той не е върнал това дело. Най-мразех и най ми е било обидно да чувам да казват “Няма закони”. Винаги е имало закони! Ако се спазват законите, има ред, има дисциплина. Та, това е – само качеството, и срочността на делата, и кадрите. Ето, председателят на Върховния касационен съд – ами той се занимава с политика. После, той не зная да има трудовия стаж да бъде председател. Трябва да минат много години да се научиш. Ами главният прокурор как стана главен прокурор така из един път!? От председател на Окръжен съд в Пловдив, из един път. Не става така! Ами тия истории тука с градски прокурори!? Пак повтарям: политическа окраска не слагам. Става въпрос, че като влезе политиката в професията, резултат няма. Само се чопли и спекулират с това, че ще направят реформа. Много се извинявам, ама Христо Иванов какъв министър е като хабер от понятие няма от правосъдната работа, не е работил в системата. Последната министърка, и тя.

Ще ви кажа за себе си. Понеже бях свикнал на ред и дисциплина, като станаха промените, бях навършил 60 години, една година ми оставаше да изкарам мандата. Даже ми предлагаша народен представител да стана, и от БСП, и от СДС. Викам, не е за мене тая работа. Дойде Лучников като министър, аз бях председател на двете първи събрания за избиране на кадри за Висшия съдебен съвет. Избраха ме, имах много по-голям опит от доста хора. Но някак... бях решил да напусна вече. Подадох молба да напускам. Иван Татарчев беше станал главен прокурор. Аз бях първият,

който отиде да го поздрави в кабинета му. Викам: “Иване, добре дошъл на зелена ливада. Аз не съм бил прокурор, но всичките години съм работил с прокурори, знам и лошото, и доброто.” И на едно заседание, Иван носи преписки да назначава нови прокурори, и вика: “Ела бе, ела.” Не отидох, може би сбърках. Щях да изкарам като прокурор някоя и друга година, сега да ми повишат пенсията, да получа двацет заплати. При нас не даваха, нямаше такива. Както и да е. Иван се подведе малко по политическите въпроси в началото, после съжаляваше, че е освободил много прокурори.

Прокурорите са били най-контролираното съсловие преди, така ли?

Имаха власт, но аз не знам, не разбирам тоя вой срещу прокуратурата. Прокурорите, всеки си отговаряше за делата. Това, което казах за съда, при мене, същото беше и при тях. Съответният шеф на прокуратура разпределяше следствените дела, имаше и следователи към прокуратурата, явяваха си се по делата, нас не ни е правело впечатление толкова години главният прокурор – Иван Вачков беше по едно време, след това имаше един заместник Григор Григоров, след това Васил Мръчков беше, Мартин Гунев, Евтим Стоименов беше по едно време и т.н. – но не знам те да са се бъркали така грубо...

Не знам дали е ставало въпрос за атентата срещу папата в Рим. Аз от пресата научих тая работа. Задържали Сергей Антонов, това било, онова било. И една вечер пак по телевизията се чу, че ще търсят наказателна отговорност още на двама българи: Желю Василев и Тодор Айвазов. Тодор Айвазов беше счетоводител на нашето посолство по това време, а Желю Василев – секретар на военния аташе. Това го чух по телевизията. Сутринта отидох на работа в съда, по едно време ми звъни секретарката на главния прокурор, Коста Лютов беше тогава, лека му пръст. Кани ме при него, там беше и заместник-министърът на правосъдието Иван Мавров. Иван Мавров пък беше мой състудент. Отивам при тях. На един етаж сме, само противоположни врати. “Ела бе, човек, носим ти радостна вест.” – “Каква вест?” – “Съдебната поръчка на римския съд ти ще я изпълняваш.” Останах като гръмнат. Не съм се запознавал, хабер от понятие нямам! Как са го решили, на какво ниво – нямам представа. “Ще ти изпратим съдебната поръчка, насрочи я.” 83-та година, края на декември я насрочих, 28-29-ти декември. Аз знам какво е съдебна поръчка: трябва един въпросен лист да ти прати съдът, да посочи кой трябва да бъде разпитан, кои въпроси. По тия въпроси разпитваш и изпращаш протокола на делегиращия съд. Това е съдебната поръчка. Чета аз там вербални ноти, ние нямахме договор за правна

помощ с Италия. Нашите се съгласили на добра воля да бъдат разпитани като свидетели, не като подсъдими, и по нашето законодателство. Италианците се съгласили и т.н. Очаквам да получа въпросните листове. Из един път ме сюрпризираха, че ще дойде и римският съд да присъства. А това е недопустимо от правна гледна точка. По закон не е така. Но тая поръчка се води без никакви правила. И нашите, пак на базата на добронамереност, се съгласили. Брей, чакам аз да получа въпросен лист, няма. Един ден ме среща главният прокурор Коста Лютов, вика: “Бе Тренди, изготви ли въпросния лист?” – “Кой въпросен лист, бе?” – “Ами дете ще ги разпитваш тия нашите.” – “Е как ще ги разпитвам, нали трябва римският съд да ми ги прати?!” Делегирацията съд. А те ми изпратили част от показанията на Мехмед Али Агджа, все едно ученик ги е писал. Хабер от понятие нямам. Тук се беше водило едно следствие, от нашите. Йордан Орманков, той почина, се беше срещал с техния следовател Иларио Мартела. Викам: “Бе Даньо, я ми дай от тия протоколи да се ориентирам!” Даде ми човекът каквото трябва, една нощ не спях, ориентирах се в обстановката, изготвих, даже още го пазя въпросния лист някъде вкъщи. Пристигнаха нашите италианци тука, води ги съдия Северино Сантиапики, още един съдия, прокурорът Антонио Марини, италиански адвокати. В парк-хотел “Москва” бяха се събрали не от цяла Европа, ами от цял свят – и полиция, и тайни служби... Бях като “сам воинът е воин”, с една секретарка. Бяха им дали ключ от един апартамент в хотела да се съвещават, а някъде там в друг апартамент на някакъв монитор министър Светла Даскалова, шефът на Столичното управление Кольо Маринов и кои бяха още, от контраразузнаването, следяха на монитор процеса в залата. И по едно време съдът заседава там, преводачи и т.н. Сантиапики, техният председател, поставя въпроса да се отбележи в съдебния протокол, че в залата присъстват и адвокатите по римското дело. Ама по нашето право свидетелите нямат право на адвокати. Сега се допуска при определени обстоятелства, обаче тогава нямаше. Ами като са дали вербална нота и са се съгласили да бъдат разпитани като свидетели, как ще пиша аз, че имат адвокати!? Аз точно гледам да ги извадя от това обвинение, в което те са ги набутали нарочно, разбирате ли. Отказах. И той казва – тогава думата “президент” беше чужда, само за ръководители на държави се употребяваше, не като сега – той ми казва: “Господин президент (не “председател”), ние може при това положение да се откажем от съдебната поръчка.” Брех, мама му стара! Ще гръмне целият свят, пресата. Ще измислят, че българският съд е възпрепятствал съдебната поръчка, без да кажат истината. Ами сега!? Дадох почивка,

измъкнах го едно кафе да пием отстрани. А те твърдяха, че римският процес не е политически. И Сантиапики ядосан, техният председател, от моя отказ. Това го пише в протокола, че отказвам и т.н. Той ми казва: “Аз какво да кажа, г-н президент, като отида в Италия!?” – “Ами, колега, аз пък какво да кажа на нашите власти!? Вие сте казали, че не е политически процесът. Защо искате адвокати, когато по нашето право свидетелите нямат нужда от адвокати, а вие сте се съгласили да ги разпитаем като свидетели?” Как да е замазахме работата, не се отказаха. Добре, ама Агджа направо е лъгал. То беше постановка на техните италиански служби. На “Галиани” 36, една улица в Рим, там имало апартамент на нашите дипломати и той уж ходил там и се запознал с тия нашите двамата, и че Желю Василев е бил по-висок, а Тодор Айвазов по-нисък. А то е обратното. Тодор Айвазов е 25 см. по-висок от Желю Василев. И с моя акъл прост селски, дето се вика, се сетих, изтъпаних ги да ги снимат пред съда един до друг. То си личи. Ония гледат като препарирани, италианците. И пишем, тая разлика да се отрази в протокола. Ей такива едни истории...

Като детективски филм!

Ама моля ви се! На една почивка отидох горе при министърката. И ме среща там един нисичък, цивилен: “Другарю председател, трябва да дадете възможност на нашите хора да ги разобличат!” Говори като на ОФ събрание. Ама аз не го знам кой е. Абе аз, нали ви казвам, и сам воинът е воин: аз се чудя как да се оправя, гледам да ги извадя от торбата, да не са подсъдими, той – да ги разобличава! Викам, я не ми се бъркай. Той се оказа някакъв генерал от контраразузнаването, Зикулов, наскоро е починал. И той там. Боооже... И ми направи впечатление, Желю Василев, секретарят на военния аташе, той се беше вече прибрал в България, загина при някаква катастрофа после. (А пък Тодор Айвазов, счетоводителят, беше дошъл в София да си купува апартамент. И при полета обратно за Рим разбрали за обвинението, спрели самолета в Будапеща и го върнали тук.) И този, като разбрал, че ще ги разпитват, така ги надумал да говорят, като на ОФ събрание. Трябваше няколко пъти в съдебно заседание да го подпирам тоя Желю Василев: “Я говорете по фактите, не ми давайте такива обяснения.” Както и да е. А то една провокация, провокация на ЦРУ и техните служби. И тяхната журналистка, служител на ЦРУ – оттам се почнаха историите. Никакво участие няма. После, да ви кажа и нещо друго: те ако са искали да убият папата, щял е да стреля Агджа в главата, а не в стомаха. После, това беше борба между двата лагера, още през Студената война. И папата понеже е поляк... Та, никакво участие нямаме, всичко беше провокация.

Но, накрая си взехме довиждане, това-онова. Щях да ги вода по Дупница, Рилския манастир, но нещо Коледа беше, Сантиапики се отказа. Той ме канеше... откъде беше (*замисля се*), а от Сицилия! Канеше ме на гости там. Викам, къде ще ходя, много ви е голяма мафията. А то нашата май по-голяма излезе. Подарих му здравец. И ме пита защо се казва Витоша планината – понеже ги водихме на Витоша малко. Ами, отде да знам. А здравецът – как се казва това цвете. Аз съм планинар човек, ама отде да знам точно. Викам, силни и здрави мъже, само те могат да наберат това цвете, защото расте в планината високо. Затова се казва здравец (*смях*). По едно време ми писа от Сицилия, че се хванал здравецът.

Та, да ви кажа само с две думи. Те са много истории, които мога да ви разправам, но на въпроса: никой никога, освен тогава в Нови пазар, не се е опитал да ми се бърка в работата на съда. Даже от окръжния комитет тука. Пак повтарям, зависи как ще се поставиш. Когато спазваш закона и реда и самите те се убедят, че това е начинът, много по-малко са опитите да се бъркат в работата на съда. А и не са ми се оплаквали съдиите. Казвах им: на мен ще ми кажете, ако някой се бърка в работата; вие ще си решавате делата както трябва. Мен затова ми плащат. Моите съдии отидоха всички по върховните съдилища.

Значи, били са добри.

Не само това. Да ви кажа и нещо друго: имаше правилна кадрова политика. Като минеха стажа, ги пращаха в районни съдилища. И вече като трябваша кадри, от районните съдилища ги взимаха в Окръжния съд. Те бяха свързани с Окръжния съд, обичаха си съда и работеха от сърце. Аз съм ходил на работа, душата ми пееше. Леко ми беше. Разбирате ли. Да съм имал един-два случая да взема съдии от провинцията. Само това е било. Иначе, наши кадри. Кадри, които са си от окръга и си държат на окръга.

Вие имате наблюдения и от преди, и след 90-та година. Как се промени характерът на делата, самата правна материя?

Пона начало делата се деляха на наказателни и граждански. Но тогава, до 10 ноември, като че ли държавата беше си на мястото. Независимо дали е тоталитарна, дали е незначителна – имаше респект от държавата. Само един пример: живеехме в Дианабад. Като студент посред нощ някой път като изпусна рейса за Дървеница в 10 ч., през гората пеш трябва да се прибера. Нито ме е било страх, нито нищо. Промяната се яви: липса на контрол, липса на държавност повече или по-малко, появи се тази организирана престъпност... Аз съм правил анализ на тежката

криминална престъпност на София-град като председател на съда. Годишно ние имахме 4-5 убийства, и то на битова основа, и 5-6 опита. А тука месечно ставаха убийства, грабежи и т.н. После, не съществуваше тая битова престъпност. Ще ви кажа, в царско време, момченце бях – аз съм живял в три епохи: преди 9-ти септември, след 9-ти септември и след 10-ти ноември – вярвайте ми, България не е била по-зле, отколкото е в момента. Спомням си, на село имаше един селски стражар, поляк му викаха, пази имотите. Ами, имаше респект. А сега, никаква наказателна политика няма. Онзи ден слушам по телевизията: в Пловдив един с някаква джипка убил трима човека и му дали четири години ефективно. Как може за три убийства четири години! Това е срамота. Условно наказание е допустимо при тия непредпазливите деяния – това са катастрофите – когато има смъртен случай, но когато жертвата е негово дете, съпруга, майка и т.н. Тогава господ го е наказал. Всички други заслужават ефективни наказания. Ами световният шампион преди няколко години?

Максим Ставийски?

Да, дето пиян уби един младеж и остави това дете жив труп цял живот – как така ще му дадеш три години условно! Той като световен шампион си е получил признанието, което трябва. Но той е равен с всички. Как така?!

Как си обяснявате тия случаи? Това е некачествен следствен материал, който влиза в съда или какво?

И следствието е некачествено, и правораздаването е некачествено. Неподготвени са кадрите. А пък тези форми, дето законодателят ги е измислил, това е една подигравка с правосъдието: съкратено производство, самопризнания, спогодби. В правосъдието пазарлък не става. Не мога аз да се спогаждам, защото съм си признал, а на него да му гният кокалите там. Още преди 10-ти ноември се отрече теорията на Вишински, че самопризнанието е пълно доказателство. Отрече се това нещо. Трябва да го докажеш с други доказателства. Сега, аз като призна, няма да се води дело и с една трета ще ми намалят наказанието. Как така ще стане тая работа!

Ама това вече е въпрос на закон.

Да, и на съдиите и прокурорите им е по-лесно. Ама това е занаятчийско правораздаване, не е истинско правораздаване. Няма да пишат мотиви, няма да се мъчат. Лесна работа! И гледам някои адвокати, служебно сложени там – бивши милиционери станали адвокати – чакай бе, ти нямаш творческа юридическа мисъл, как така ще стане!? Не става тая работа. Те са много нещата. Ами това, което се

говори за тия записни заповеди, с които се бори Мая Манолова примерно. Моите уважения към Косьо Пенчев, мой кадър е, ама нищо не направи като омбудсман по тоя въпрос. Той, между другото, си смени партийната принадлежност няколко пъти. Това са партийни пазарлъци, както и Мая Манолова. Но пак повтарям: тия партийни пазарлъци водят до всичките неудачи в обществото – и в икономика, и в политика, и във всяко едно отношение. Но специално в правото партиите нямат работа. Ако искат да има ред и законност.

Значи, вашата диагноза е такава, че партийното кадрване най-много пречи – отделно от законодателството, отделно от качеството на кадрите?

Най-много пречи партийното кадрване. И самите кадри не са така подготвени. Аз не знам вече и университетите какви кадри дават. Но намесата, партийната намеса е най-голямото зло.

Да, но преди пак е имало партийна намеса, само че партията е била една, БКП.

Тогава някак си не беше така груба намесата, разбирате ли. Ето, нали ви казвам: мене ме накараха, братята ми бяха безпартийни, баща ми е бил член на БЗНС 23-та година със Стамболийски. Там в Нови пазар прокурорът Петко Петков ме убеди: “Хайде, вика, стани тука, да сме заедно.” – “Ами, хайде.” Младежка работа. Но нито ми се е бъркал някой в работата, нито грубо отношение. Само това, което ви казах – за Окръжния съд и за Върховния съд тогава. Нямаше тая груба намеса. Сега това, което чувам и виждам, не мога да го възприема това нещо.

Повечето ви колеги тогава бяха ли партийни членове?

Имаше, голяма част бяха партийни членове, ама голяма част и безпартийни. Аз не съм правил разлика между едните и другите. Еднакви са били. Даже тук сега един, Величко Иванов, заедно раснахме и на него му бях началник, казва: “Справедлив шеф беше.” Викам, бе малко съм те товарил аз тебе, ама хайде (*смях*).

Ехее, “справедлив шеф” – това е рядко признание!

А, има-има, има много признания. Най-високите ми отличия са Орден на труда – златен и Орден 9-ти септември – първа степен (за делото Антонов). Като си справедлив – това не го казвам да изтъквам себе си, искам да кажа: така трябва да бъде. Ако искаш да имаш резултат, с еднакво око всичките, равенство, зачитане на персонала.

Аз нямам повече въпроси. Ако искате да кажете нещо в заключение?

Беше ми приятно да си спомням, да се връщам към младостта си. Няма похубаво нещо от младостта. Правейки равностметка на живота си, следва да отбележа, че той премина през три коренно различни системи: монархия, социализъм и демокрация. Преживях годините на Втората световна война и два прехода, възстановителен след войната и демократичен, който продължава повече от 20 години. Това бяха противоречиви времена – от една страна изпълнени с мечти, идеали, надежда и оптимизъм, а от друга страна наситени с вражда, насилие, коварство, демагогия, популизъм, двуличие, агресия и омраза в името на различни ценностни системи, морални възгледи и политически идеологии. Бях съвременник и свидетел на всички тези събития и всевъзможни политически игри. В тези условия единствено непокътната остана надеждата за един по-носен живот и по-справедлив свят.

Животът ми протече бурно, интересно и динамично, изпълнен със страст, вълнения и амбиции. Никога не съм бил равнодушен към действителността, която ме заобикаля. Независимо от всички превратности в новата история на страната ни, успях да запазя собствената си идентичност и гражданска позиция. Живях честно и достойно. Никога не съм робувал на предрасъдъци, фанатизъм и мания за величие. Винаги съм бил умерен, почтен и толерантен. Отнасял съм се с разбиране и уважение към чуждото мнение. Старал съм се да бъда тактичен и деликатен в отношенията с хората, с които работих и общувах. Основното правило в моите действия и поведение беше да правя добро и на никого да не вредя. Към семейните ми, професионални и обществени ангажменти се отнасях с цялата си отговорност. Доволен съм, че създадох едно почтено семейство и съм обграден с обичта и уважението на близките си. Съвестта ми е чиста и спокойна и това ми дава основание да твърдя, че изживях щастливо, пълноценно и достойно своя жизнен и творчески път. Винаги съм гледал и продължавам да гледам напред с оптимизъм и вяра в бъдещето.